

А

АВГУСТИН (ГУЛЯНИЦЬКИЙ Андрій Федорович) [рос. Августин (Гуляницкий Андрей Федорович)] (03[15].07.1838–30.11[12.12].1892), єпископ РПЦ, випускник і викладач КДА – церк. діяч, богослов, перекладач.

Нар. у с. Піски Лубенського пов. Полтав. губ. (нині – Лубенського р-ну Полтав. обл.) у сім'ї священика. Батьки А. – Федір Адріанович і Анна Федорівна Гуляницькі, вирізняючись глибокою релігійністю та християн. чеснотами, виховали ці риси й у сина, з дитинства зосередженого на релігійно-моральному аспекті життя.

Опанувавши навички читання, письма і церк. співу під керівництвом батька, у 10-річному віці А. вступив до 2-го класу Лубенського ДУ (1848), яке закінчив у 1853 першим учнем. У 1853–59 навчався у Полтав. ДС (тоді – у м. Переяславі), де виявив неабиякі успіхи у вивченні семінарських дисциплін і талант півчого та проповідника, розвинутий у подальші роки. Серед студентів КДА 1859–63 рр. вирізнявся надзвичайною сумлінністю, феноменальною пам'яттю й ерудованістю. Як талановитий читець і знавець церк. уставу, протягом навчання у Академії був уставщиком на лівому кліросі під час богослужінь у Києво-Братському Богоявленському монастирі.

Здобувши ступ. магістра богослов'я і словесних наук (рішення Ради КДА від 22–23.09.1863 затверджено ухвалою Св. Синоду від 30.11.1863), 10.10.1863 призначений бакалавром каф-ри викривального богослов'я КДА (затверджений на посаді Св. Синодом 10.12.1863; почав виконувати обов'язки 01.01.1864). Поряд із викладацькою обіймав адм. посади (з 10.02.1864 – помічника інспектора; з 10.07 до 10.09.1866 – в. о. економа). 24.05.1864 прийняв чернецтво. 26.06.1864 ру-

копокладений у сан ієродиякона; 28.06.1864 – у сан ієромонаха. З 17.11.1867 – у званні соборного ієромонаха КПЛ. 08.06.1869 піднесений до сану архімандрита.

Після запровадження нового духовно-академ. статуту (30.05.1869) – доцент КДА (з 13.06.1869). 06.11.1870 обраний Радою на посаду екстраорд. професора.

Указом Св. Синоду від 20.11.1870 призначений ректором Литов. ДС і настоятелем Віленського Свято-Троїцького монастиря (обійняв посади 01.01.1871).

27.06.1881 призначений єпископом Михайловським, вікарієм Рязанської єпархії (чин хіротонії звершено 23.08.1881 у Свято-Троїцькому соборі С.-Петербур. Олександроневської лаври).

З 16.10.1882 – єпископ Аккерманський, вікарій Кишинівської єпархії (прибув до Кишинева 13.11.1882). Очолював Кишинівську єпархіальну училищну раду (29.10.1884–10.12.1886). З 12.06 до 13.09.1885 за дорученням Св. Синоду тимчасово управляв Таврійською єпархією.

30.09.1887 призначений єпископом Аксакайським, вікарієм Донської єпархії. Був обраний почесним членом Донського Аксакайсько-Богородичного братства на честь чудотворної ікони Божої Матері; виконував функції помічника голови його Ради. Згідно зі статуту Донського правосл. місіонерського тов-ва був призначений товаришем голови.

З 24.12.1888 – єпископ Костромський і Галицький. Очолював Костромське правосл. місіонерське тов-во; був попечителем місцевого Федорово-Сергіївського правосл. братства; почесним членом Тов-ва землеробських колоній і ремісничих притулків для малолітніх злочинців Костромської губ. Керуючи Костромською єпархією, запровадив

Августин
(Гуляницький)

благочинницькі ради та емеритальну касу для духовенства. Опікувався створенням і розвитком церковнопарафіяльних шкіл.

14.12.1891 переведений на Катеринославську і Таганрозьку каф-ру.

Помер у м. Катеринославі (нині – м. Дніпропетровськ) після тривалої хвороби на 56-му році життя, до останніх днів виконуючи свої архієрейські обов'язки. Похований у місцевому Спасо-Преображенському кафедральному соборі.

У пам'яті сучасників А. залишився скромною, щиросердною і безкорисливою людиною; високоосвіченим і мудрим архіпастирем, котрий керував ввіреними йому єпархіями «здорово, спокійно, милостиво», будучи, однак, непримиренним щодо тих служителів церкви, які ганьбили свій свящ. сан. Був талановитим педагогом і беззаперечним моральним авторитетом для учнів та студентів; відомим церк. ученим і перекладачем (досконало володів грец. мовою; добре знав євр., лат., нім. мови). Його плідна пед. праця й сумлінне архієрейське служіння були відзначені численними церк. і держ. нагородами – у т. ч. орденами Св. Анни 2-го (16.04.1872) і 1-го (20.03.1886) ступ.; Св. Володимира 4-го (03.04.1876), 3-го (01.04.1879) і 2-го (15.05.1892) ступ. Визнанням «долговременного служения А. богословской науке, исполненного

ревности о благе церкви» стало його обрання почесним членом МДА (25.10.1891).

А. зробив вагомий внесок у вдосконалення церковнослов'ян. перекладів богослужбових книг, їх очищення від неточних і незрозумілих для віруючого висловлювань, позбавлених не лише логічного, а й граматичного смислу, та наближення до «живої» рос. мови. Розробив осн. принципи виправлення богослужбових текстів, що полягали у відмові від сліпого наслідування порядку слів у грец. оригіналах; скасування штучних елінізмів, не властивих церковнослов'ян. мові; заміні слов'ян. архаїзмів висловлюваннями, адекватними сучасному слововжитку; спрощенні церковнослов'ян. граматики; усуненні орфографічних і пунктуаційних помилок тощо. Втілював розроблені принципи у перекладах із грец. на церковнослов'ян. мову низки богослужбових канонів, надрукованих у ж-лі «Душеполезное чтение» у 1882–84.

Зі студентських часів спеціалізуючись у царині викривального (порівняльного) богослов'я, що засвідчує випускний твір А. «Полемические сочинения против латинян, писанные в Русской церкви в XI и XII веках», рукопис якого зберігається у ІР НБУВ, опублікував низку праць (переважно в ж-лі «Труды Киевской духовной академии»), присвячених з'ясуванню розбіжностей між правосл. і катол. віровченнями. Здійснив перше і, на думку сучасних дослідників, єдине ґрунтовне дослідження давньоруської полеміки з латинянами, що досі не втратило наук. значущості. Разом із професорами КДА П. О. Терновським та І. Г. Малишевським переклав із польс. мови «Апокрисис» Христофора Філалета, видатну пам'ятку полемічної літ-ри XVI ст. (див.: Апокрисис Христофора Филалета в переводе на современный русский язык. – К., 1870. – 656 с.)

У 1875 подав на розгляд Учебного ком-ту при Св. Синоді рукописні «Записки по основному богословию» (курс лекцій, який читав А. у Литов. ДС у 1870-х). Далекі від претензій на оригінальну наук. працю, але укладені відповідно до програми духовних

семінарій, цілісні, систематичні й доступні за змістом «Записки» А. здобули схвальну оцінку Учбового ком-ту при Св. Синоді, члени якого запропонували надати їм статус підручника для правосл. духовних семінарій та відзначити Макаріївською премією у 1000 руб. Ухвалою від 28.01–29.02.1876 Св. Синод загалом підтримав пропозицію Учбового ком-ту, однак зобов'язав А. вказати джерела здійснених ним текстуальних запозичень – зокрема працю митрополита *Макарія (Булгакова)* «Введение в православное богословие» (1847), і, зважаючи на наявність таких запозичень у рукописі, присудив А. Макаріївську премію лише у половинному розмірі (500 руб.). Оpubлікована під назвою «Руководство по основному богословию» (1876), праця А. витримала 10 видань (починаючи з 2-го вид. – у виправленому вигляді, відповідно до нової семінарської програми з дисципліни «Вступ до богослов'я») й використовувалась у навч. процесі рос. правосл. духовних семінарій до їх закриття у 1918–19.

Змістовний проповідницький доробок А. узагальнено у збірнику «слів», промов і поєвчань, упорядкованому після його смерті рідним братом, випускником КДА 1869 протоієреєм Олександром Гуляницьким.

Осн. тв.: Полемические сочинения против латинян, писанные в Русской Церкви в XI и XII веках, в связи с общим историческим изысканием относительно разностей между восточной и западной Церковью // ТКДА. – 1867. – № 6. – С. 352–420; № 9. – С. 461–521; Два окружные послания св. Климента Римского о девстве, или о девственницах // Там само. – 1869. – № 5. – С. 193–227; Богословствование Шенкеля // Там само. – № 9. – С. 387–439; Спор греков с латинянами об опресноках и квасном хлебе в таинстве евхаристии // Там само. – 1870. – № 12. – С. 645–670; Руководство к основному богословию. – Вильна, 1876. – XVI, 367 с.; 2-е изд. – М., 1887. – [2], XVI, 331 с.; 3-е изд. – М., 1894. – VIII, 320 с.; 4-е изд. – М., 1898. – 349 с.; 5-е изд. – М., 1904. – 347 с.; 6-е изд. – М., 1908. – 352 с.; 7-е изд. – М., 1910. – 352 с.; 8-е изд. – М., 1911. – 352 с.; 9-е изд. – М., 1912. – 352 с.; 10-е изд. – М., 1914. – 354 с.; По поводу перевода одной церковной песни, напечатанной в «Душеполезном чтении» за настоящий год // ТКДА. – 1883. – № 7. – С. 515–526; По поводу издания «Учебного Октоиха» и «Учебного Часослова» // Там само. – 1888. – № 11. – С. 75–103; Сб. слов, поучений, бесед, речей и кратких благочестивых размышлений преосвященного Августина, епископа Екатеринославского и Та-

ганрогского († 30 ноября 1892 г.). – Вильна, 1893. – [2], 294, [2] с.; Рассказы православного о католичестве. Популярное (народное) изложение некоторых вероисповедных и богослужебно-обрядовых отступлений латинства от единой Соборной и Апостольской Церкви. – Вильна, 1894. – 56 с.

Пер. з грец.: Великий канон Андрея Критского // ДЧ. – 1882. – Т. 1. – С. 232–261; Каноны на Пятидесятницу, на Преображение и на Успение в новом переводе на церковнославянский язык // Там само. – Т. 2. – С. 73–79, 394–409; Каноны на Рождество Христово // Там само. – Т. 3. – С. 427–434; Каноны на Рождество Пресвятой Богородицы и Воздвижение // Там само. – С. 86–100; Каноны на Богоявление, Сретенье Господне, Благовещение, Неделю Ваий, Страстную седмицу, Пасху // Там само. – 1883. – Т. 1. – С. 3–10, 182–186, 281–287, 409–447; Канон на Вознесение // Там само. – 1884. – Т. 2. – С. 41–48.

Арх.: IP НБУВ. – Ф. 160. – №№ 354–356; Ф. 175. – №№ 59/11, 1296, 1402; Ф. 304. – Дис. 241; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 4318; Оп. 3. – Спр. 698, 826, 923.

Опубл. дж.: Протоколы заседаний Совета Киевской духовной академии. За ноябрь 1870 года // ТКДА. – 1871. – № 8. – С. 3; Отзыв Учебного комитета и определение Святейшего Синода о рукописи ректора Литовской духовной семинарии архимандрита Августина «Записки по основному богословию» // Воронежские ЕВ. – 1876. – № 14. – Отд. офиц. – С. 590–597; Прибытие в Кострому преосвященного Августина // ПрибЦВед. – 1889. – № 8. – С. 207–208; Преосвященный Августин, епископ Екатеринославский и Таганрогский // Там само. – 1892. – № 49. – С. 1761–1762; Последние дни жизни преосвященного Августина, епископа Екатеринославского, и блаженная его кончина // Там само. – № 51. – С. 1851–1852; *Рейпольский А. И.* Памяти преосвященнейшего Августина, епископа Екатеринославского. – Кострома, 1893. – 9 с.; *Студитский И.* Воспоминания костромича о последних днях пребывания преосвященного Августина на Костромской кафедре // ПС. – 1893. – № 2. – С. 25–27; *И. Ч., свящ.* Нечто из воспоминаний о преосвященном Августине // Костромские ЕВ. – 1905. – № 17. – Отд. неофиц. – С. 519–522; *Пархомович А. М.* Список печатных трудов преосвященного епископа Августина // Труды БЦИАО. – Вып. 2. – Кишинев, 1909. – С. 313–318; Письмо в Совет Киевской духовной академии ее члена Л. С. Мацеевича // ТКДА. – 1911. – № 7–8. – С. 527–528; *Пичета И. Х., прот.* Факты и воспоминания из школьной жизни герцоговинца. – Х., 1911. – С. 72–73; *Фоменко Кл., прот.* Двадцать первый курс Киевской духовной академии (Воспоминания бывшего студента XXI курса) // ТКДА. – 1912. – № 10. – С. 325–328, 336.

Літ.: *Котович И., прот.* Историческая записка о Литовской духовной семинарии. – Вильна, 1878. – С. 77; *Венгеров С. А.* Критико-биографический словарь русских писателей и ученых. – Т. 1. – СПб., 1889. – С. 42–44, 905; *Извеков Н. Д., свящ.* История Литовской духовной семинарии. – Вильна, 1892. – С. 303, 314, 319, 418; Августин // РБС. – Т.: Аарон-Император Александр I. – СПб., 1896. – С. 29–30; *Сырцов И., прот.* Архипастыри Костромской епархии за 150 лет ее существо-

вания (1745–1898 гг.). – Кострома, 1898. – С. 42–44; Жукович П. Н. Августин (в мире Андрей Федорович Гуляницкий) // ПБЭ. – СПб., 1900. – Т. I. – Стлб. 117–119; Пархомович А. М. Преосвященный Августин, епископ Аккерманский, викарий Кишиневской епархии, с сообщением сведений вообще о его жизнедеятельности // Кишиневские Ев. – 1908. – № 43. – Отд. неофиц. – С. 1551–1563; № 44. – Отд. неофиц. – С. 1593–1601; № 47. – Отд. неофиц. – С. 1704–1714; № 49. – Отд. неофиц. – С. 1796–1814; *Він же*. Киевская духовная академия для Кишиневской епархии с ее учебными заведениями (1813–1913). Историко-археологическая справка к 300-летию Академии (1615–15.10.1915) // Там само. – 1914. – № 9. – Отд. неофиц. – С. 411–412; № 10. – Отд. неофиц. – С. 459; Павловский И. Ф. Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII века. – Полтава, 1912. – С. 1–2; Языков Д. Д. Обзор жизни и трудов русских писателей и писательниц. – Вып. 12. – СПб., 1912. – С. 1–2; Сове Б. И. Проблема исправления богослужебных книг в России в XIX–XX вв. // БТ. – Вып. 5. – М., 1970. – С. 38–40; Кнорре Б. К., Плетнева А. А. Августин (Гуляницкий) // ПЭ. – Т. 1. – М., 2000. – С. 111; Плетнева А. А. Епископ Августин Гуляницкий и проблема новых переводов с греческого на церковнославянский язык во второй половине XIX века // Лингвистическое источниковедение и история русского языка. 2001. – М., 2002. – С. 25–263; Костромин К., свящ. Проблема атрибуции «Слова Феодосия, игумена Печерского, о вере крестьянской и о латыньской» // ХЧ. – 2011. – № 1 (36). – С. 19–20.

М. Л. Ткачук

АВЕРКІЙ (АВРААМ * БИЗАЙТОВ-ПЕТРОВИЧ) [болг. Аверкий (Аврам Бъзайтов-Петрович), рос. Аверкий (Авраам Бызайтов-Петрович)] (бл. 1818 – січень 1878), єпископ Болг. Правосл. Церкви, навчався у КДА – церк. і громадський діяч, педагог, перекладач.

Нар. у м. Сопоті (тоді – в Османській імперії, нині – у Пловдивській обл. Республіки Болгарія). Закінчив уч-ще при Сопотському Спаському чол. монастирі. У 1839–45 викладав у Габровському ДУ.

У 1845–48 навчався у Белградській ДС (Князівство Сербія), де, за припущенням болг. дослідників, отримав прізвище «Петрович». 15.05.1846 прийняв чернецтво та був рукопокладений у сан ієродиякона (за ін. даними, став ченцем і був висвячений на диякона у Болгарії ще до вступу до Белградської ДС).

* За ін. даними – Ангел.

У 1848 повернувся до Сопота, де обійняв посаду викладача уч-ща. З 1857 вчителював у м. Відін (тоді – в Османській імперії, нині – у Республіці Болгарія).

У 1859 вступив до КДА. Сприяв направленню на навчання до КДС кількох болг. юнаків. У 1861 рукопокладений у сан ієромонаха. У грудні 1861 разом із групою студентів-іноземців звернувся до Правління КДА зі скаргою на погане харчування. Через вкрай негативну реакцію з боку ректора архімандрита Філарета (Філаретова) у квітні 1862 мусив залишити КДА, не закінчивши навчання.

У 1862–65 слухав лекції у європ. ун-тах – зокрема на філос. ф-ті у м. Дрездені (Німеччина). З серпня 1865 мешкав у Сербії. Викладав у навч. закладах м. Заєчар (з 26.05.1866), м. Неготин (з 1868), м. Крагуєвац (з 26.01.1870; з 26.11.1870 – на посаді професора). У різні роки читав основи віровчення, церковно-слов'ян. мову, природознавство, зоологію, ботаніку.

У серпні 1871 переїхав до Болгарії, де тривав процес створення Болг. екзархату. За рекомендацією єпископа Пловдивського Панарета (Мишайкова) 23.02.1873 був обраний Синодом Болг. екзархату єпископом Врачанським (чин хіротонії звершено 26.02.1873). Посідав каф-ру лише півтора року. Через конфлікт із місцевою громадою та турец. владою мусив піти у відставку.

Решту життя перебував на спочинку в болг. храмі Св. Стефана у Константинополі (нині – м. Стамбул, Туреччина), на подвір'ї якого і був похований (згодом рештки А. було перепоховано у новій будівлі храму).

Залишив літ. спадщину, переважно переклади серб. і грец. духовно-повчальної та церковно-істор. літ-ри болг. мовою.

Життєвий шлях А. залишається маловивченим. У біогр. даних, наявних у літ-рі, трапляються суттєві розбіжності.

Осн. тв.: Общий религиозен философский преглед върху истиността на християнската религия. – Цариград, 1877. – 47 с.